

Передусім, відповідно до п. 3 наказу № 400 під час здійснення прокурорами цієї діяльності першочергову увагу варто приділяти таким питанням:

1. Забезпечення реагування на факти смерті особи внаслідок застосування сили працівником правоохоронного органу під час затримання, проведення масових заходів, слідчих та процесуальних дій, режимних заходів, а також неналежного матеріально-побутового забезпечення та умов праці, ненадання або неналежного надання медичної допомоги у місцях несвободи.

2. Протидії катуванням та іншим формам неналежного поводження, у тому числі заподіяння особі фізичних чи моральних страждань унаслідок непропорційного застосування сили під час затримання, проведення слідчих та процесуальних дій, режимних заходів у місцях несвободи, ненадання чи неналежного надання медичної допомоги, тримання затриманих, взятих під варту та засуджених осіб у неналежних умовах, використання праці ув'язнених з порушенням вимог законодавства та заходів безпеки.

3. Забезпечення законності та обґрунтованості обмеження права на свободу та особисту недоторканність, належного реагування на факти безпідставного затримання і тримання осіб у територіальних підрозділах правоохоронних органів, порушення прав осіб на дострокове звільнення від відбування покарання.

4. Реалізації заходів, передбачених державними програмними документами щодо захисту прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах, міжнародними договорами, ратифікованими Україною [1].

Окрім того, наказом Генерального прокурора 07.09.2021 року було створено положення про Департамент протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах офісу Генерального прокурора як окремий спеціалізований орган, уповноважений на контроль за дотриманням прав людини у процесі здійснення своєї діяльності правоохоронними та пенітенціарними органами та забезпечення їх посадовими особами реалізації основних конституційних прав людини і громадянина [2].

Отже, ухвалення наказу № 400, а також створення спеціалізованого Департаменту у системі структурних підрозділів Офісу Генерального прокурора є важливим кроком для модернізації чинного кримінального законодавства України та наближення його до європейських стандартів, за якими саме права людини є основною цінністю держави.

1. Про організацію діяльності прокурорів з протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах : наказ офісу Генерального прокурора від 29.12.2021 року № 400. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0400905-21#Text>.

2. Про затвердження Положення про Департамент протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах офісу Генерального прокурора : наказ офісу Генерального прокурора від 07.09.2021 р. № 288. Офіційний вебсайт офісу Генерального прокурора. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/polozenya-pro-samostiini-strukturni-pidrozdili>.

Артем ГЕРАСИМОВ

курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

Микола ЄФІМОВ

доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна), доктор юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ ТА ЗАВДАНЬ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Чинним Кримінальним процесуальним кодексом України регламентується не лише процес встановлення істини, але і достовірності відомостей, отриманих у процесі збирання інформації про обставини вчиненого кримінального правопорушення. Унаслідок цього

експериментально-дослідна діяльність вважається дуже важливою складовою кримінального провадження будь-якої категорії. Така діяльність обумовлюється проведенням «слідчого експерименту», який входить до переліку слідчих (розшукових) дій. Слідчий експеримент – це та процесуальна дія, яка в більшості випадків застосовується у разі активної протидії органам досудового розслідування, багатоепізодності та складності вчинених кримінальних правопорушень, а також існуванню деяких невстановлених фактів протиправного діяння особи.

Варто вказати, що метою проведення слідчого експерименту є перевірка вже отриманих фактичних відомостей і доказів за певним кримінальним провадженням. Визначена слідча (розшукова) дія проводиться у разі наявності сумнівів у органів досудового розслідування щодо достовірності наданої інформації із приводу здійснених дій або подій, які відбувалися, за певних умов.

Тож слідчий експеримент – це передбачена положеннями ст. 240 КПК України слідча (розшукова) дія, суть якої полягає у дослідженні, перевірці та/або уточненні даних, що становлять інтерес для встановлення обставин кримінального правопорушення [1].

Треба зазначити, що в перекладі з латинської мови експеримент – це емпіричний метод пізнання, за якого у керованих і контрольованих умовах отримуються певні висновки стосовно синтезу явищ і об'єктів, а також з'являються дещо нові характеристики контрактних явищ і об'єктів [2].

Крім того, варто наголосити, що експеримент як загальнонауковий метод дослідження за своєю суттю повністю відрізняється від слідчого експерименту як слідчої (розшукової) дії, адже експеримент як окремий метод дослідження може бути лише складовою певною процесуальною дією, тимчасом як слідчий експеримент – це повноцінна слідча (розшукова) дія, що передбачена чинними положеннями кримінального процесуального законодавства України.

На даний момент досі ведуться дискусії з питання віднесення слідчого експерименту до подальших або початкових слідчих (розшукових) дій. Більшість вчених-криміналістів роблять висновок, що його треба відносити до групи подальших дій, адже вона характерна до більш пізнього моменту досудового розслідування. Зі свого боку, С. І. Новикова та Ш. Ш. Ярамыш'ян мають зовсім іншу позицію. Автори вважають, що несвоєчасність проведення слідчого експерименту – це дуже важлива проблема, яка відіграє провідну роль під час досудового розслідування.

А вже І. М. Лузгін вказує, що суть цієї діяльності органів досудового розслідування пов'язана з дослідженням фактів і явищ за таких умов, коли створюється штучне відтворення обставин, інших властивостей, необхідних для відібрання певних висновків. Зокрема, це виглядає як випробування, що дає змогу виокремити, пізнати суть та походження цього явища (факту), відкинути можливість існування схожих явищ (фактів) у минулому.

Вагомою особливістю проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії є участь особи, що безпосередньо сприймала це явище (подію). Суб'єкт вказаної процесуальної дії відтворює спосіб вчинення кримінального правопорушення, демонструючи послідовність своїх дій за допомогою імітаційних рухів, предметів на місці події. Дії, які виконує суб'єкт слідчого експерименту, становлять суть та метод фіксування й перевірки відомостей [3, с. 225].

Зі свого боку, М. М. Єфімов зазначає, що надзвичайно доцільним тактичним прийомом під час здійснення слідчого експерименту є залучення спеціалістів у певній галузі знань (в разі потреби). У разі вчинення кримінального правопорушення із застосуванням зброї чи інших засобів, що заздалегідь виготовлені для нанесення тілесних ушкоджень, залучення судово-медичного експерту є обов'язковим кроком органів досудового розслідування [4].

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що слідчий експеримент – це дуже складна процесуальна дія, яка є обов'язковою під час проведення досудового розслідування за більшістю категорій кримінальних правопорушень, адже від результату проведення слідчого експерименту залежить подальший процес доказування, а також доведення вини особи, що підозрюється у вчиненні протиправного діяння.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-17. *Відомості Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>.

2. Новітній філософський словник. 2004. URL : <http://kniga.scienceontheweb.net/noveyshiy->

filosofskiy-slovar.html.

3. Салтєвський М. В. Криміналістика : підручник : у 2 ч. Харків : Консум, 2001. Ч. 2. 528 с.

4. Єфімов М. М. Окремі питання проведення слідчого експерименту при розслідуванні злочинів проти громадського порядку. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*. Харків, 2017. URL : http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/08_11_2017/pdf/34.pdf.

Свєнєнїя ДЕРКАЧ

курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)

НЕЗАКОННЕ ПРОВЕДЕННЯ АБОРТУ АБО СТЕРИЛІЗАЦІЇ

Більшовицька революція на початку ХХ століття, період класової боротьби, соціальні конфлікти та війни, період науково-технічної революції, фемінізація, церква у Західній цивілізації, яка понизила свій рівень впливовості, стали наслідком проблеми вчинення незаконних абортів [1].

У сучасній юридичній науці виникла гостра проблема щодо формулювання предмета незаконного проведення абортів. Внаслідок чого у теорії не сформоване чітке питання щодо необхідності забезпечення охорони життя ненародженої особи. Проведення абортів – це штучне переривання вагітності, вчинене за згодою жінки на проведення операції [2]. Незаконне проведення абортів визначається вчиненням переривання вагітності без згоди жінки, із застосуванням фізичного насильства, проведення абортів попри медичні протипоказання, а також вчинення не у спеціалізованих закладах охорони здоров'я. Залежно від форми вини, обставин справи кваліфікація, щодо покарання кримінального правопорушення виражена в ст. 121, 128 140 ККУ. Правове регулювання щодо відповідальності за незаконне проведення абортів або стерелізації зазначено у статті 134 Кримінального Кодексу України [3, с. 61–67]. Об'єктом цього кримінального правопорушення є здоров'я вагітної жінки, щодо якої здійснюється незаконне штучне переривання вагітності. Суб'єктом є особа, яка досягла 16-річного віку та не має спеціальної медичної освіти, що засвідчує можливість його проведення. Ними можуть бути: лікарі, що отримали вищу медичну освіту, але не уповноважені на проведення цих операцій; особи, що належать до середнього медичного персоналу; а також особи, які не мають стосунку до медицини. Суб'єктивна сторона кримінально протиправного діяння характеризується психічним ставленням об'єкта до дій, що спричиняють суспільно-небезпечні наслідки, а в цьому правопорушенні вони становлять прямий умисел. Об'єктивна сторона виражається у вчиненні правопорушення суб'єктом, який не має спеціальної медичної освіти на проведення переривання вагітності, що спричинив тривалий розлад здоров'я потерпілої, безплідність, а також смерть. Щодо правового регулювання незаконного проведення абортів в європейських державах, то законодавством закордонних країн передбачено різні види законів, які дозволяють проведення штучного переривання вагітності. Лише в невеликій групі країн дозволено проводити аборт за бажанням вагітної жінки. В таких країнах, як Англія, Ісландія, Угорщина та інших – за наявності медичних та соціальних протипоказань. В Іспанії, Португалії та Польщі він можливий за обставин, що загрожують фізичному або психічному здоров'ю жінки [4]. Щодо Північної Ірландії, то вона має досить суворі закони та передбачає здійснення штучного переривання вагітності тільки, якщо вона становить загрозу здоров'ю вагітної жінки. Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що кваліфікуючими ознаками є тривалий розлад здоров'я жінки, безплідність та смерть, а також згода потерпілої на проведення незаконної стерилізації не можна розглядати як обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння.

1. Дьоміна О. П. Питання кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права. Зарубіжний досвід кримінальної відповідальності за незаконне проведення абортів або стерилізації. С. 147–151. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/2_2021/24.pdf

2. Науково-практичний коментар до ст. 134 Кримінального кодексу України, 01.01.2009. URL.: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KK004637?an=7>